

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 13 มีนาคม 2545

สังคมเศรษฐกิจอเมริกันในภาวะโกลาหล

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

เมื่อ จอร์จ บุช จูเนียร์ ต้องการเป็น ฮิตเลอร์แห่งทำเนียบขาว ความไร้ศานติสุขย่อมบังเกิดแก่นุชยพิภพ สภาวะไร้ศานติสุขเมื่อเกิดขึ้นในมนุษย์พิภพแล้ว ย่อมกระทบต่อสังคมอเมริกันอย่างชนิดมิอาจหลีกเลี่ยงได้ด้วย

สภาวะความไม่แน่นอนแห่งสงครามกำลังก่อผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จนนายอลัน กรีนสแปน ประธานคณะผู้ว่าการระบบธนาคารกลางแห่งสหรัฐอเมริกาแสดงความปริวิตก สภาวะความไม่แน่นอนดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการไม่กล้าตัดสินใจในการลงทุน และประชาชนชาวอเมริกันกระเหิมกระแหมเพื่อเตรียมรับภาวะสงคราม การขาดความเชื่อมั่นดังกล่าวนี้มีผลซ้ำเติมภาวะถดถอยของสังคมเศรษฐกิจอเมริกัน

ภายหลังจากที่ภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่แตกสลายในปี 2543 ระบบเศรษฐกิจอเมริกันต้องประสบภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ ในปี 2544 ระบบเศรษฐกิจอเมริกันเติบโตในอัตรา 0.3% แม้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจจะกระเตื้องขึ้นจนอยู่ในระดับ 2.4% ในปี 2545 แต่ภาวะเศรษฐกิจในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปี 2545 ส่งสัญญาณในทางลบ เพราะการเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับเพียง 0.7% ต่อปี โดยที่รายจ่ายในการบริโภคของประชาชนเพิ่มขึ้นเพียง 1% ในสังคมเศรษฐกิจที่รายจ่ายในการบริโภคของประชาชนมีน้ำหนักถึงสองในสามของรายจ่ายมวลรวมในระบบเศรษฐกิจ เมื่อประชาชนชะลอการใช้จ่าย ย่อมสร้างพลวัตไปสู่ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ

สภาวะความไม่แน่นอนแห่งสงครามมีเพียงแต่นำภาวะถดถอยมาสู่สังคมเศรษฐกิจอเมริกันเท่านั้น หากยังสร้างภาวะโกลาหลในตลาดหลักทรัพย์สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดหลักทรัพย์ Wall Street ตลาดบิรวรรตเงินตราและตลาดผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมก็เผชิญภาวะโกลาหลไม่แตกต่างกัน เงินดอลลาร์อเมริกันมีค่าอ่อนตัวลง และน้ำมันมีราคาแพง ทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนแห่งสงครามที่กำลังรอวันปะทุ ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่า เมื่อสงครามอิรักก่อเกิดแล้ว ต้นทุนแห่งสงครามมีมากน้อยเพียงใด และใครเป็นผู้รับภาระ

ประธานาธิบดีบุชและบริวารสังเกตเห็นแต่ประโยชน์อันก่อเกิดจากสงครามอิรัก แต่มิได้ประเมินภาระต้นทุนอันเกิดจากสงครามดังกล่าว ประชาชนชาวอเมริกันจำนวนไม่น้อยเริ่มตั้งคำถามว่า สังคมเศรษฐกิจอเมริกันจะสามารถรับภาระสงครามอิรักได้หรือไม่ และรับภาระได้มากน้อยเพียงใด ในเมื่อการจำกัดขอบเขตแห่งสงครามมิได้ขึ้นอยู่กับฝ่ายกระทำอันมีประธานาธิบดีบุชเป็นผู้นำเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับฝ่ายถูกกระทำอันประกอบด้วยโลกมุสลิมทั้งหมดอีกด้วย

ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจบั่นทอนความแข็งแกร่งของระบบเศรษฐกิจอเมริกันไปเป็นอันมาก การว่างงานมีมากขึ้น คนจนได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ฐานะการคลังเสื่อมทรามลงจนเป็นที่คาดกันว่า ดุลการคลังจะขาดดุลถึง 300,000 ล้านดอลลาร์อเมริกันในปีงบประมาณ 2546 นี้ ในอีกด้านหนึ่ง ดุลบัญชีเดินสะพัดก็มียอดขาดดุลสูงถึง 400,000 ล้านดอลลาร์อเมริกันในปี 2545

การสำรวจมติมหาชนในช่วงหลังสื่อสารสำคัญว่า ประชาชนชาวอเมริกันจำนวนมากเห็นว่า ภาวะเศรษฐกิจเป็นปัญหาสำคัญยิ่งกว่าการก่อสงครามอิรัก ประธานาธิบดีบุชตระหนักถึงมติมหาชนดังกล่าวนี้ และเห็นความจำเป็นในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ด้วยเกรงว่าหากภาวะเศรษฐกิจยิ่งเลวร้ายลงไปอีก มติมหาชนอาจเอียงไปข้างการต่อต้านสงครามอิรักมากยิ่งขึ้น

แต่แผนเศรษฐกิจที่ประธานาธิบดีบุชเสนอต่อรัฐสภา เพื่อประกอบการขออนุมัติงบประมาณแผ่นดินเมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2546 กลับก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง และมีได้ช่วยให้ความเชื่อมั่นของประชาชนมีมากขึ้น แผนดังกล่าวนี้ครอบคลุมช่วงเวลา 10 ปี ประกอบด้วยมาตรการสำคัญอย่างน้อย 2 มาตรการ *มาตรการแรก* ได้แก่ การลดภาษีจำนวน 695,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน รายการสำคัญ ได้แก่ ภาษีเงินปันผล *มาตรการที่สอง* ได้แก่ การเพิ่มรายจ่ายรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายจ่ายด้านการทหาร

ในทันทีที่แผนเศรษฐกิจของรัฐบาลบุชปรากฏสู่สาธารณชน นักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายเสรีนิยมจำนวน 400 คน ลงนามในจดหมายเปิดผนึกวิพากษ์แผนเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ ในจำนวนผู้ลงนามนี้เป็นนักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลถึง 10 คน อันประกอบด้วย พอล แซมมวลสัน (Paul Samuelson) เค็นเน็ธ แอร์โรว์ (Kenneth Arrow) โรเบิร์ต โซโลว์ (Robert Solow) ฟรังโก โมดิเกลียนิ (Franco Modigliani) ลอว์เรนซ์ ไคลน (Lawrence Klein) ดักลาส นอร์ธ (Douglass North) ดาเนียล แม็กเฟดเดน (Daniel McFadden) โจเซฟ สติกลิตซ์ (Joseph Stiglitz) ยอร์จ อะเคอร์โลฟ (George Akerlof) และวิลเลียม ชาร์ป (William Sharpe) องค์การผลิตความคิด

(Think Tank) ฝ่ายเสรีนิยมชื่อ Economic Policy Institute เป็นผู้ดำเนินการให้มีจดหมายเปิดผนึก และตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ *The New York Times* ฉบับวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2546

แผนเศรษฐกิจของรัฐบาลบุชมีเพียงแต่ก่อให้เกิดสงครามความคิดเท่านั้น หากยังก่อให้เกิดสงครามอุดมการณ์ในชุมชนนักเศรษฐศาสตร์อเมริกันอีกด้วย ในทันทีที่นักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายเสรีนิยมตีพิมพ์จดหมายเปิดผนึกโจมตีแผนเศรษฐกิจของรัฐบาลบุช นักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายขวาก็รวมตัวกันสนับสนุนรัฐบาลบุช The National Taxpayers Union อำนวยรายการให้มีจดหมายเปิดผนึกถึงรัฐสภา โดยมีนักเศรษฐศาสตร์ลงนาม 115 คน ในจำนวนนี้ประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล 3 คน ได้แก่ มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) เจมส์ บูคานัน (James Buchanan) และเวอร์นอน สมิธ (Vernon Smith)

ฝ่ายสนับสนุนยืนยันย่อว่า แผนเศรษฐกิจของรัฐบาลบุชเป็นแผนที่กล้าหาญชาญชัย เพราะการลดการเก็บภาษีเป็นการลดการแทรกแซงของรัฐบาล กระนั้นก็ตาม ฝ่ายสนับสนุนมีความเห็นว่า รัฐบาลควรมีแผนการลดรายจ่าย เพื่อลดส่วนขาดดุลทางการคลัง

ฝ่ายคัดค้านอ้างเหตุผลสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ กล่าวคือ *ประการแรก* แผนเศรษฐกิจนี้มีอาจช่วยอุดระบบเศรษฐกิจอเมริกันออกจากภาวะถดถอย ทั้งการลดภาษีและการเพิ่มรายจ่ายด้านการทหารมีผลอันจำกัด *ประการที่สอง* คนรวยได้ประโยชน์จากการลดภาษีเงินปันผลโดยตรง โดยที่ไม่มีมาตรการช่วยเหลือคนจนและคนว่างงาน *ประการที่สาม* การลดภาษีและการเพิ่มรายจ่ายด้านการทหารจะทำให้ปัญหาการขาดดุลทางการคลังเรื้อรังและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นการ

ลดภาษีนับเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลบุช โดยหวังว่านโยบายดังกล่าวนี้จะช่วยดึงระบบเศรษฐกิจอเมริกันออกจากภาวะถดถอย จอร์จ บุช จูเนียร์ ไม่แยแสต่อเสียงวิพากษ์ที่ว่า พรรครีพับลิกันเป็นมิตรกับคนรวย แต่เป็นศัตรูกับคนจน ในขณะที่ภาวะการคลังมีฐานะกระเตื้องขึ้นมากในช่วงปลายรัฐบาลคลินตัน นโยบายการลดภาษีของรัฐบาลบุชยังผลให้ฐานะการคลังเสื่อมทราม และยิ่งเสื่อมทรุดลงไปอีกเมื่อรัฐบาลบุชประกาศลดภาษีเป็นระลอกที่สอง จนโจเซฟ สติกลิตซ์ เปล่งมธุรสวาจาว่า นโยบายดังกล่าวนี้แสดงถึง *ความบ้าคลั่งทางการคลัง* (Fiscal Madness) และ*ความไร้ความรับผิดชอบทางการคลัง* (Fiscal Irresponsibility)

จอร์จ บุช จูเนียร์ มีปัญหาในการจัดทีมเศรษฐกิจนับตั้งแต่แรกตั้งรัฐบาล ทั้ง พอล โอนีล (Paul O'Neill) รัฐมนตรีการคลังและลARRY ลินด์เซย์ (Larry Lindsey) ที่ปรึกษาเศรษฐกิจ นับเป็นมวยรองป้อน ซึ่งมีอาจเทียบชั้นกับโรเบิร์ต รูบิน (Robert Rubin) หรืออลิวีเยนส์ ชัมเมอร์ส

(Laurance Summers) รัฐมนตรีการคลัง และโจเซฟ สติกลิตส์ ประธานที่ปรึกษาเศรษฐกิจในรัฐบาลคลินตันได้

เสียงวิพากษ์ที่ว่า รัฐบาลบุชมีทีมเศรษฐกิจที่เป็นพวกไลต์เวท ไม่มีเฮฟวีเวทดุจดัง รัฐบาลคลินตัน ทำให้ประธานาธิบดีบุชตัดสินใจปีรัฐมนตรีการคลังและที่ปรึกษาเศรษฐกิจของตนให้ลาออกจากตำแหน่งในเดือนธันวาคม 2545 ในคราวนี้ เมื่อนโยบายการลดภาษีถูกวิพากษ์อย่างรุนแรง รวมทั้งเสียงวิพากษ์ภายในพรรครีพับลิกันเอง เกล็นน์ ฮับบาร์ด (Glenn Hubbard) ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ (Council of Economic Advisers) ต้องลาออกในปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2546 แต่อ้างเหตุผลด้านครอบครัว

ในท่ามกลางความโกลาหลทางเศรษฐกิจ รัฐบาลบุชไว้ทีมเศรษฐกิจเป็นการชั่วคราว โดยเตรียมแต่งตั้งศาสตราจารย์เกรกอรี แมนคิว (Gregory Mankiw) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เป็นประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ และจอห์น สโนว์ (John Snow) จากบริษัท CSX เป็นรัฐมนตรีการคลัง

ภาวะอีกครีမ်ทางเศรษฐกิจจะยังดำรงอยู่ต่อไป ตราบเท่าที่ประธานาธิบดีบุชยังคงข่มขู่ที่จะทำสงครามอิรัก และสงครามรวันปะทุ ต่อเมื่อสงครามปะทุขึ้นแล้ว ภาวะอีกครีမ်ดังกล่าวนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ ต่อจากนั้นไป ประชาชนชาวอเมริกันจะไม่มีชีวิตที่สงบสุข เพราะต้องรอคอยการก่อการร้ายที่จะเกิดขึ้นระลอกแล้วระลอกเล่า ด้วยเหตุตั้งนี้เอง จึงมิใช่เรื่องยากแก่การเข้าใจว่า เหตุใดประชาชนชาวอเมริกันจึงใช้จ่ายในการซื้อ Home Protection Goods ในสัดส่วนสำคัญในช่วงหลังนี้ ทั้งนี้ตามรายงานการสำรวจของธนาคารกลางแห่งสหรัฐอเมริกา

หมายเหตุ

1. จดหมายเปิดผนึกคัดค้านแผนเศรษฐกิจรัฐบาลบุช ดูเอกสารของ Economic Policy Institute www.epinet.org
2. รายงานข่าวนักเศรษฐศาสตร์สวีเดนียอมรับคัดค้านแผนเศรษฐกิจรัฐบาลบุช ดู "Nobel Winners Attack Bush Economics", *BBC News* (February 7, 2003).
3. รายงานข่าวโจเซฟ สติกลิตส์ โจมตีแผนเศรษฐกิจรัฐบาลบุช ดู "Economists Attack Bushs Madness", *BBC News* (February 11, 2003).
4. รายงานข่าวนักเศรษฐศาสตร์ฝ่ายขวาสับสนุนแผนเศรษฐกิจ "Nobel Economists Back Bush", *BBC News* (February 12, 2003).
5. รายงานข่าวการสำรวจภาวะเศรษฐกิจโดยธนาคารกลางแห่งสหรัฐอเมริกา "War Fears Burden US Economy", *BBC News* (March 5, 2003).